

Om kollagren på Färöarna.

Av

Gustaf Lindwall.

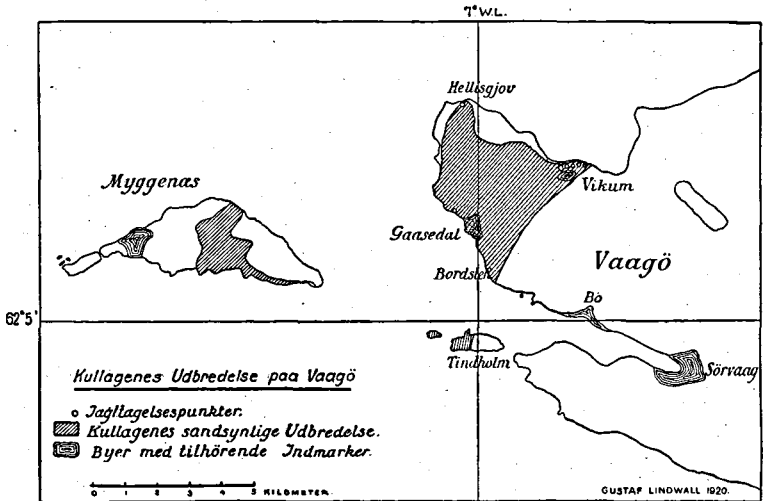
År 1777 företog bergverksassessor HENSCHEL en resa till Färöarna för att undersöka kolförekomsten därstädes. I den berättelse, som han efter verkställd undersökning inlämnade till direktoriet, meddelade han, att det förutom på olika platser på Suderø även fanns kol på Myggenæs och Gaasholm samt på Vaagø mellan Bø och Gaasedal.

De följande två åren var han åter på Färöarna. Men i redogörelsen för denna resa meddelar han, att han »for-gæves har søgt efter Kul paa Vaagø«.

I sin avhandling om »Kullagene paa Færøerne« påpekar prof. JONHSTRUP den bristande samstämmigheten mellan assessor HENSCHELS båda Indberetninger, och på grund av att prof. FORCHHAMMER¹⁾ ej omnämmt dessa kollager anser prof. JONHSTRUP, att HENSCHEL givit en felaktig uppgift i sin första redogörelse, och han påpekar nödvändigheten av att »være varsom med at fæste Lid til Angivelser, der rimeligvis ere nedskrevne efter mundtlige Beretninger uden at støtte til direkte Iagttagelser«. Han menar, att källan till HENSCHELS uppgift om kolet på Vaagø och Gaasholmen stammar från SVABO, som i sin Indberetning skriver: »Ligeledes fortalte en Bonde i Sørvaaq mig, at han for mange Aar siden skulde hava seet paa Gaasholmen en udstaaende Knort, som han troede vist være Stenkul, og ved en stærk Brænding at være bortskyllet, men indenfor var den bare Sten.«

¹⁾ Om Færøernes geognotiske Beskaffenhed, Særtryk af Vidensk. Selsk. Skr. 1824.

Emellertid voro HENSCHELS båda till synes så motstridande uppgifter sanna. Det finnes kol på Vaagø mellan Gaasedal och Bø. Att inte assessor HENSCHEL kunde finna det samma torde nog ha berott på svårigheten att komma till fyndorterna. Dessa ligga nämligen på bergbranten vid havet och äro ytterst svårtillgängliga.

Under ett besök på Färöarna sommaren 1919 lyckades jag uppnå dessa platser och konstatera förefintligheten av det av assessor HENSCHEL omnämnda kolet. Den första fyndorten var nära Akranæs och Bordsten mellan Bø och Gaasedal. Kolen, som voro glanskol av 5 cm. tjocklek, lågo inbäddade i basalt på cirka 30 m. höjd.

Vid Gaasedal låg kolet vida högre, inbäddat i en bergvägg, som stupade brant ned mot havet, åtkomligt endast för fullkomligt svindelfria och säkra bergvandrare.

Gaasedalskolet ligger ungefär 110 m. över havet. Tyvärr hade jag icke med mig något höjdmättningsinstrument. Siffran har jag erhållit från generalstabens stora karta över Färöarna, vars höjdkurvor utmärka sig för den allra största pålitlighet. Fyndorten ligger ej långt från en av de uppmätta höjdpunkterna på kartan, så att siffran ej torde ha

större fel än 5 m. Kolet låg inbäddat i basalt, och lagrets tjocklek var 6 cm.

I Vikum fann jag tvenne kollager utefter stranden, och jag kunde följa ett av de båda lagren på olika punkter en längre sträcka. Kolen voro omgivna av skiffer. Kolets tjocklek var i båda lagren ungefär 7 cm. Men i en från bergväggen fristående klippa, som motstått bränningarna, fann jag ett lager av 4 dm. mäktighet. Kolet bestod av en smal strimma glanskol, som övergick i avsvärtande kol. Lagret omgavs av basalt. Lutningen på lagren fann jag vara omkring $3\frac{1}{2}^{\circ}$.

Dessutom har man funnit kol vid nordöstra spetsen av Vaagø, vid Helligsjov. Johannes Joensen, som förde mig till kolen vid Gaasedal, har upprepade gånger tagit kol därfån, men som min tid icke tillät mig att den gången stanna längre i Gaasedal och fyndorten därtill enligt Johannes Joensen beskrivning var ännu svårare att komma till än den i Gaasedal, avstod jag från att närmare undersöka förhållandet. Då jag vet, att Johannes Joensen är en vederhäftig man — han har givit mig många goda upplysningar, som jag kunnat verifiera — anser jag mig kunna sätta full tillit till hans uttalande. Läget beskrevs noggrannt, och med tillhjälp av kartan har jag beräknat höjden till 230 m. Dette passar även utmärkt in på fallvinkeln.

Prof. FORCHHAMMER har funnit kol på Tindholmen (höjden ej angiven) och på Myggenæs (höjd 1000 fot = 310 m.).

Man finner av följande tabell, att de tillhöra samma lager, som de av mig omtalte.

Fyndort	Mäktighet	Höjd över havet
Vikum 2 lag	$\left\{ \begin{array}{l} 0.4 \\ 0.07 \end{array} \right.$ m.	0—40 m.
Bordsten	0.05 m.	30 m.
Gaasedal	0.06 m.	110 m.
Helligsjov	—	230 m.
Myggenæs	—	310 m.

Sammanbinder man Helligjov, Bordsten och Vikum, erhåller man ett plan, vars fallvinkel stämmer överens med den av mig vid Vikum uppmätta och beräknade vinkeln. Låter man planet skära Myggenæs och Tindholmen, finner man, att kolen på Myggenæs skola ligga på omkring 300 m. och därutöver, kolen på Tindholmen nära havet. Jag har med ledning av det tänkta planet konstruerat en karta för kollagrens sannolika utbredelse, vilken härmed bifogas.

Professor FORCHHAMMERS antagande, att kolen på Myggenæs tillhöra samma lag som Suderøkolen har visat sig riktigt. Myggenæs- och Vaagøkolen falla mot O. S. O. och Suderøkolen mot N. O. och lagen passa således in på den bassängartade lutning, som är typisk för Färöarna.

HELLANDS antagande om Tindholmskolförekomsten, som en lokal bildning måste alltså vara utan grund.

På grund av kollagrens lutningsförhållande har man skäl misstänka förekomst av kol även på nordspetsen av Strømø.
